

Norsk innsats for menneskerettigheter, seksuell orientering og kjønnsidentitet

Veiledning for Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Norge er en konsekvent forsvarer av menneskerettighetene.

Dette gjelder også rettighetene til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT).

Vi skal våge å si ifra der andre tier.

Utgangspunktet for Norges innsats er at menneskerettighetene gjelder alle – uavhengig av kjønn, sosial og etnisk bakgrunn, religion eller seksuell orientering. Derfor er det viktig å kjempe sammen med andre land og organisasjoner for at menneskerettighetene skal gjelde alle, også LHBT-personer.

FNs høykommissær for menneskerettigheter har dokumentert at seksuelle minoriteter er utsatt for massive rettighetsbrudd som drap, voldelige overgrep, tortur, trakassering og diskriminering. Stater er forpliktet til å innføre tiltak for å bekjempe hatvold, tortur, forby diskriminering og avkriminalisere homofili. Norske utenriksstasjoner kommer nært på denne tematikken i sitt arbeid. Vi kan bidra ved å støtte lokale menneskerettighetsforkjempere som arbeider for rettighetene til denne gruppen. Vi kan også støtte tiltak fra FN, andre organisasjoner og myndigheter som bidrar til ikke-diskriminering og økt respekt for menneskeverd.

Formålet med denne veilederen er å vise hvordan Norge gjennom utenriksstasjonene kan videreføre, systematisere og styrke arbeidet for rettighetene til seksuelle minoriteter.

Vi er stolte av at Norge har bidratt til at dette temaet er satt på dagsorden i FN og internasjonalt. Norge støtter mange modige mennesker verden over i deres arbeid for menneskerettigheter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Dette kan handle om liv og død for de det gjelder og det er vår plikt å støtte deres arbeid.

Til tross for dystre statistikk, står vi foran en historisk endring når et økende antall land anerkjenner at det er behov for handling. Vi ser frem til fortsatt solid innsats for at menneskerettighetene skal gjelde for alle, uansett seksuell orientering eller kjønnsidentitet.

Med vennlig hilsen

Espen Barth Eide

Heikki Holmås

Norsk politikk for seksuelle minoriteter

Internasjonalt arbeid mot diskriminering er nedfelt i regjeringens handlingsplan «Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner» 2009–2012. Stortingsmelding 33 (2011–2012) slår fast at innsatsen også skal rettes inn mot diskriminering på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet. Det innebærer bred og tydelig innsats på sensitive områder. Norge støtter også de såkalte Yogyakarta-prinsippene som tar for seg en rekke menneskerettigheter og hvordan disse bør gjennomføres overfor seksuelle minoriteter.

I FNs menneskerettighetsråd, i FNs generalforsamling, i andre FN-fora, i Europarådet og i OSSE, samt i enkeltland har Norge arbeidet aktivt for å sette rettigheter for LHBT på dagsorden. Vi har bidratt til en historisk utvikling: I 2006 holdt Norge innlegg om dette i FN med støtte fra 54 land. I 2008 fikk et lignende innlegg støtte fra 66 land, og i 2010 økte antallet til 88. I 2011 bidro Norge sterkt til at FNs menneskerettighetsråd vedtok den første resolusjonen om menneskerettigheter, seksuell orientering og kjønnsidentitet. Den historiske resolusjonen var ledet av Sør-Afrika, og ble fulgt opp av en rapport fra FNs høykommissær for menneskerettigheter. Rapporten kartlegger massive og systematiske menneskerettighetsbrudd på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet. Den første debatten om hvordan FN kan bidra til å bekjempe vold og diskriminering av seksuelle minoriteter ble holdt på grunnlag av denne rapporten i mars 2012. FNs generalsekretær Ban Ki-moon innledet debatten med en hilsen som slår fast at det er et mønster av vold og diskriminering rettet mot mennesker bare fordi de er lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner, og at dette er alvorlige menneskerettighetsbrudd.

Som en oppfølging av denne prosessen tok Norge initiativ, sammen med Sør-Afrika og andre støttespillere, til å inngå et tverregionalt samarbeid og arrangere tematiske seminarer i alle regioner. De regionale seminarne konkluderte i den internasjonale konferansen om menneskerettigheter, seksuell orientering og kjønnsidentitet, som ble avholdt i Oslo 15.–16. april 2013. Konferansen samlet over 200 deltakere fra samtlige regioner og tok sikte på å styrke støtten til LHBT-personers rettigheter i forkant av FNs menneskerettighetsråds 23. sesjon.

I Europarådet var Norge en av pådriverne da Ministerkomitèen 31. mars 2010 enstemmig vedtok en anbefaling til medlemsstatene om tiltak for å bekjempe diskriminering på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet. Rettighetene er nedfelt i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

Mange utenriksstasjoner gjør en stor innsats for å sette temaet på dagsorden og for å sikre rettighetene til LHBT-personer.

Begreper

Vanlige betegnelser er:

LHBT – lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

LGBT(I) – Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender (and Intersex) persons
Betegnelser som «transperson», «tredje kjønn» og «intersex» brukes på personer som ikke faller inn under den tradisjonelle definisjonen av kvinne/mann.

MSM – menn som har sex med menn – en betegnelse som blir brukt i helsesammenheng for å beskrive atferd snarere enn seksuell orientering.

I FN bruker man begrepet seksuell orientering og kjønnsidentitet (sexual orientation and gender identity, SOGI), som i Yogyakarta-prinsippene blir definert på følgende måte:

- Seksuell orientering viser til personers evne til følelsemessig og seksuell tiltrekning til og seksuelle relasjoner med individer av samme kjønn, motsatt kjønn, eller begge kjønn.
- Kjønnsidentitet viser til personers dyptfølte indre opplevelse av eget kjønn. Dette samsvarer ikke nødvendigvis med kjønn man er født med. Dette kan føre til at individer endrer kroppsuttrykk gjennom klær, snakke-måte og oppførsel, eller frivillig kirurgiske eller medisinske inngrep for å endre kroppsuttrykk/utseende.

Langsiktig rettighetsarbeid

Norge skal tale der andre tier. Der seksuelle minoriteters rettigheter er kontroversielle bør Norge derfor påta seg et særskilt ansvar. Samtidig er dette et sensitivt spørsmål i mange land, og utenriksstasjonenes arbeid må vurderes i forhold til lokal kontekst og hva som gir best resultat for målgruppen. Det bør tas høyde for at dette er et langsiktig rettighetsarbeid. I enkelte sammenhenger hevdes det at LHBT ikke omfattes av eksisterende menneskerettighetsforpliktelser, eller at dette er en vestlig drevet agenda. Her kan det være nyttig å presisere at Norge arbeider for at eksisterende rettigheter og forpliktelser også skal gjelde seksuelle minoriteter.

Det kan være relevant å ta et historisk blikk på Norges eget likestillingsarbeid hvor både kvinner og LHBT-personer har brukt utradisjonelle fremgangsmåter for å bli hørt. Dette er også et felt hvor vi har opplevd rask utvikling. På under 40 år har Norge gått fra et lovforbud mot homoseksualitet til en ekteskapslov som likestiller heterofile og homofile par.

STATERS FORPLIKTELSER:

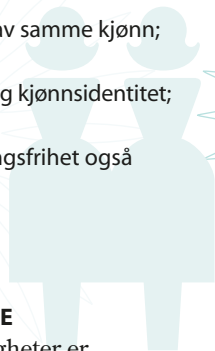
FNs høykommissær for menneskerettigheter slår fast at stater har fem kjerneforpliktelser overfor LHBT-personer:

1. Beskytte mot hatvold;
2. Hindre tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff;
3. Avkriminalisere homofili og forhold mellom mennesker av samme kjønn;
4. Forby diskriminering på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet;
5. Respektere ytringsfrihet, organisasjonsfrihet og forsamlingsfrihet også for LHBT-personer.

LHBT OG UDS ARBEID MED MENNESKERETTIGHETSFORKJEMPERE

LHBT-aktivister som arbeider mot diskriminering og for sine rettigheter er menneskerettighetsforkjempere. Veiledning for utenriksstasjonenes arbeid med menneskerettighetsforkjempere finnes her:

<http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Menneskerettigheter/Menneskerettighetsforkjaempere/VeiledningMRforkjnorskFIN.pdf>

Gode erfaringer fra utenriksstasjoners rettighetsarbeid

Utenriksstasjoner som har arbeidet med menneskerettigheter for LHBT peker på følgende erfaringer:

- Etter hvert som koalisjonen for å fremme LHBT-rettigheter vokser, se etter partnere og etabler nettverk på tjenestestedet (andre ambassader, sivilt samfunn osv).
- Synlighet er viktig – i de rette sammenhengene. Offentlige uttalelser fra utenriksstasjonen eller deltakelse på konferanser eller Pride-parader kan bidra til en levende debatt i media og samfunnet. Det kan også bidra til å ansvarliggjøre myndigheter for sikkerheten til seksuelle minoriteter. For å unngå å skape motreaksjoner må slike markeringer skje i tett dialog med lokale LHBT-aktivister og menneskerettighetsorganisasjoner.
- Oppfordre stedlige FN-organisasjoner, nasjonale menneskerettighetsorganisasjoner og kommisjoner til å inkludere rettigheter for LHBT i sitt arbeid, og til å samarbeide om dette på en måte som klimaet er modent for. Arbeid med menneskerettighetsombudene i land som har dette.
- Bruk gjerne Ban Ki-moons sterke videotale om rettigheter for LHBT i offisiell sammenheng: <http://www.allout.org/thetimehascome>

«Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner har krav på de samme rettigheter som alle andre. Jeg står sammen med dem i kampen for at menneskerettighetene skal gjelde for alle.»

FNs generalsekretær Ban-Ki moon

- Sensitivisering av politi og sikkerhetspersonell kan redusere trakassering og overgrep.
- Ta høyde for kjønnsforskjeller: lesbiske, bifile og transkvinner er mer utsatt for seksualisert vold og overgrep. Seksuelle relasjoner mellom menn er oftere kriminalisert og/eller gir lengre fengselsstraff.
- Dialog med journalister kan bidra til mer balansert mediedekning og oppklare misforståelser.

«Støtten fra Norge de siste årene har hatt en direkte innvirkning på livene til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i alle verdensdeler. Den sterke markeringen av at grunnleggende menneskerettigheter gjelder alle, uansett seksuell orientering og kjønnsidentitet, har påvirket folks liv i Nicaragua, Kenya, Uganda, Malawi, Nepal og flere andre land.»

Bård Nylund, leder, Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH)

- Arbeid for avkriminalisering og grunnlovsendringer kan bidra til å unngå at lovverket skaper et klima som legitimerer diskriminering og overgrep. Kontakt med parlamentarikere kan da være viktig.
- Gi økonomisk støtte, gjerne i det små, som å gi bidrag til seminar som samler de ulike gruppene for å definere felles målsetninger. Slik kan man også unngå rivalisering innad i miljøer, og mellom ulike seksuelle minoriteter.
- Der organisasjonene er mer etablert, er støtte til et ressurscenter eller samlingssted for LHBT-grupper nyttig. Dette styrker miljøets evne til å kjempe for sine rettigheter i et ellers fiendtlig landskap.
- Bidrag til felles forståelse av begreper og økt kunnskap om rettsvern og staters menneskerettighetsforpliktelser gir en mer konstruktiv debatt. Diskriminering bunner til dels i manglende kunnskap, forskjellig forståelse av begreper, og misvisende påstander om at homofile rekrutterer barn.
- Det er viktig å gi støtte til relevante og ikke-stigmatiserende helsetjenester for alle. UNAIDS fastslår at hivsmitte blant menn som har sex med menn (MSM) er høyere enn i den generelle befolkningen i alle verdensdeler, og at tilgang til helsetjenester også for denne gruppen er viktig.
- Avstå fra støtte til organisasjoner som fremmer LHBT-fiendtlige holdninger/aktiviteter.

Hva bør utenriksstasjonene gjøre som ledd i sitt arbeid med lesbiske, homofile, bifile og transpersoner?

1. Kartlegg den lokale situasjonen for seksuelle minoriteter. Hvordan er den rettslige og politiske situasjonen, diskrimineringens omfang, sikkerheten for LHBT personer og -aktivister, samt medias omtale av LHBT? Hvem er potensielle samarbeidspartnere, både blant andre lands representanter, sivilsamfunn, media, og politiske, tradisjonelle og religiøse ledere?
2. Utenriksstasjonen bør ha en oversikt over hvilke organisasjoner som jobber med LHBT-spørsmål og møte representanter for disse. Økonomisk støtte til organisasjonene eller konferanser bør vurderes. Dette gjelder også menneskerettighetsombud i land hvor disse finnes, samt organisasjoner som arbeider for menneskerettighetsforkjempere og som ved behov kan tilby midlertidig beskyttelse.
3. Utenriksstasjonene bør ta opp LHBT-personers rettigheter i samtaler med myndigheter og menneskerettighetsorganisasjoner. Hovedbudskapet bør være myndighetenes ansvar for ikke-diskriminering og beskyttelse av sårbare grupper, som LHBT, samt at kriminalisering er i strid med internasjonale menneskerettighetsprinsipper. Dette gjelder både kriminalisering av samme kjønnsrelasjoner og forbud mot «homo-propaganda». Inkludér tema i taler og delta på konferanser. 17. mai er også den internasjonale dagen mot homofobi og gir en god anledning til å ta opp temaet.

«Ingen skal stenges ute fra vår kjærlighet, medmenneskelighet eller omsorg på grunn av rase eller kjønn, tro eller etnisk bakgrunn – eller på grunn av deres seksuelle orientering. Også homofile mennesker er skapt i Guds bilde. Hat har ingenting i Guds hus å gjøre.»

Erkebiskop Desmond Tutu, Sør-Afrika

4. Vurdør om LHBT-spørsmål skal inkluderes i spørsmål/anbefalinger i landets «Universal Periodic Review» (UPR)-prosess i Menneskerettighetsrådet og følg opp eventuelt godtatte anbefalinger vedrørende LHBT.
5. I situasjoner med arrestasjoner eller overgrep mot LHBT bør utenriksstasjonen vurdere å kontakte andre likesinnede land og samordne en reaksjon. Virkemidler kan være å følge rettssaker, protestere overfor myndighetene eller å gi støtteerklæring til en arrestant. Reaksjonsform skal avveies i forhold til hvilken grad det gagnar målgruppen, og det bør legges stor vekt på LHBT-organisasjoners egne vurderinger.
6. Myndigheter bør oppfordres til at LHBT får lik tilgang til helserelaterte forebyggings- og behandlingstjenester. Dette er gjennomførbart også i land der sex mellom personer av samme kjønn er kriminalisert, som et ledd i oppfyllelsen av retten til helse.

Andre ressurser:

- EUs veileder for arbeid med LHBT-rettigheter:
http://eeas.europa.eu/human_rights/lgbt/index_en.htm
- Det norsk-svenske regionalteamet for hiv og aids, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og LHBT-rettigheter i Afrika har støttet utarbeidelse av en «verktøykasse» for arbeid med LHBT-personers rettigheter i tiltak mot HIV og kjønnsbasert vold:
<http://saf aids.net/content/toolkit-integrating-lgbti-issues-hiv-gbv-prevention>
- Norge støtter to fond som lokale og nasjonale LHBT-organisasjoner og aktivister kan søke støtte fra: «Fund for human rights, sexual orientation and gender identity», administrert av Frankrike, og «Global Equality Fund», administrert av USA.

UD har et strategisk samarbeid med LLH (Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner). LLH har et stort internasjonalt nettverk og formidler støtte til en rekke internasjonale og nasjonale LHBT-organisasjoner på vegne av UD.

Utestasjonene oppfordres til kontakt med LLH dersom de ønsker mer informasjon om lokale forhold eller for å formidle kontakt med lokale organisasjoner. Mer informasjon her: www.llh.no

International Conference, Oslo 15-16 April 2013

Human Rights, Sexual Orientation and Gender Identity

REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NORWEGIAN MINISTRY
OF FOREIGN AFFAIRS

Sør-Afrika og Norge ledet en internasjonal konferanse i Oslo 15.–16. april 2013 om menneskerettigheter, seksuell orientering og kjønnsidentitet. Konferansen hentet erfaringer fra regionale seminarer og hadde som mål å samle støtte for temaet frem mot junimøtet i FNs menneskerettighetsråd. Mer informasjon her: www.hrsogi.org/

«Menneskerettighetserklæringen slår fast at alle mennesker er født frie og med samme krav på menneskeverd og menneskerettigheter.

Det er verken radikalt eller innviklet å innvilge menneskerettighetene for LHBT-personer, på lik linje med alle andre. Det bygger på de to grunnleggende prinsippene likhet (likestilling) og ikke-diskriminering.»

Navi Pillay, Høykommissær for menneskerettigheter

«Vi er mennesker med en transkjønnet livserfaring. Vi er deres barn, deres partnere, deres venner, deres medarbeidere. Lover skal ikke brukes til å ekskludere de som er annerledes, men bidra til harmoniske forhold oss mennesker imellom.»

Sass Rogando Sasot, transkjønnet aktivist, Filippinene

Utgitt av:
Utenriksdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

ISBN-nummer: 978-82-7177-827-9

Publikasjonskode: E-911 B
Design: Melkeveien designkontor
Illustrasjoner: Miksmaster
Forsideillustrasjon: Ahmed Umar
Foto: Luca Zennaro/EPA/NTB scanpix

Trykk: Departementenes servicesenter
04/2013 – opplag 200 eks